

Основни фактори за моделиране на пазара на фуражни храни в Украйна - вътрешен и чуждестранен опит

Доц. к. ик. н. АЛЕКСЕЙ БЕЛЕНКИЙ
Донецки национален университет
по икономика и търговия
„Михаил Барановски” - Украйна

Резюме: Фуражните храни заемат уникално място в селскостопанския пазар на суровини и се характеризират с двойствената същност на позицията си. От една страна, основният елемент във фуражните храни е зърното (основата на пазара на храни), а от друга, те служат като суровина за производството на месо, млечни продукти, яйца и други храни.

За разлика от пазарите на другите хлебни продукти, пазарът на фуражни храни е относително гъвкав и еластичен. Гъвкавостта на пазара на фуражните храни зависи от капацитета и гъвкавостта на животновъдния сектор, който е диференциран по отношение на групите продукти за консумация и се изменя под въздействие на редица макро- и микроикономически условия и фактори.

Авторът представя параметричен макромодел на зърнения пазар, който се състои от три компонента: блок на зърно, преработване, блок от ресурси от зърнопреработвателни продукти (брашно, зърнени храни, хранителна формула и т. н.), които са свързани един с друг посредством входящи и изходящи параметри, отразяващи спецификата на зърнения пазар.

Системният анализ на функциониране на блоковите компоненти и в статичен, и в динамичен режим показва основните разлики в техните параметри. Като се има предвид този факт, е необходимо да се проведе моделиране на системата на зърнения пазар, поотделно посредством блокове. Също така е важно да се разбере, че общият макромодел на зърнения пазар се предлага като основа за по-подробно изследване на пазарите на

специфичните видове зърнени продукти. В статията разглеждаме по-подробно блока от продуктови ресурси, извлечени от зърнопроизводството.

Според нас, трябва да се обърне специално внимание на формирането на такъв блок като пазар на фуражни храни той заема уникално място на пазара. От една страна фуражните храни са неделим компонент на зърнения пазар, съставляващ 60-75% от зърнените суровини, от друга страна те служат като суровина за животновъдните комплекси и птицевъдните.

Проучването на световния опит доказва факта, че без необходимата държавна подкрепа за аграрно-индустриалния сектор, положителните изменения в конюнктурата на пазара на селскостопански продукти няма да са възможни, дори с включването на фуражните храни. В същото време е изключително важно да се дадат облекчени кредити на отраслите, които в близка перспектива могат да се превърнат в печеливши. Това са главно свиневъдството и птицевъдството. Освен това е необходимо да се преразгледа данъчното законодателство, за да се създадат благоприятни условия за вътрешните производители, особено за тези, занимаващи се с производство на хранителни изделия.

Ключови думи: фуражни храни, фактори, моделиране на пазара, Украйна.

Трудната икономическа ситуация, характерна за по-голямата част от хлебните продукти може до голяма степен да се обясни с неопитността на националните специалисти в научната дейност и прогнозите за пазарна конюнктура.

Фуражните храни заемат уникално място в селскостопанския пазар на суровини и се характеризират с двойствената същност на позицията си. От една страна, основният елемент във фуражните храни е зърното (основата на пазара на храни), а от друга, те служат като суровина за производството на месо, млечни продукти, яйца и други храни.

За разлика от пазарите на другите хлебни продукти, пазарът на фуражни храни е относително гъвкав и еластичен. Гъвкавостта на пазара на фуражните храни зависи от капацитета и гъвкавостта на животновъдния сектор, който е диференциран по отношение на групите продукти

за консумация и се изменя под въздействие на редица макро- и микроикономически условия и фактори.

Пред 1990 г. на вътрешния пазар на фуражни храни се забелязва благоприятна ситуация: тенденция към растеж на животновъдния сектор и вследствие от това, нарастване значението на фуражните храни. Междувременно, структурата на стоковия оборот се формира по следния начин: животновъдният пазар с 83-100% е създаден за сметка на вътрешното производство и съответно пазарът на фуражните храни е напълно изграден на базата на вътрешното производство, докато пазарът на фуражните култури (главната съставка на фуражните храни), съществува главно за сметка на вноса. Такава структура дава възможност на вътрешните производители да се развиват, а не да зависят от страните вносителки.

През последните години се забелязва устойчива и стабилна тенденция към намаляване обема на вътрешните фуражни храни, т.е. задържането на вътрешния пазар започва по няколко причини:

На *първо* място, по време на прехода към пазарни отношения, покупателната способност на населението рязко намалява. Това довежда до промяна в структурата на потребителското търсене към по-евтини хранителни продукти (хляб, картофи, макарони и т. н.), а месото и млечните продукти, произведени на основата на фуражните храни се купуват далеч по-малко (A l e k s a n d r o v a et al., 2000).

На *второ* място, освобождаването на цените, както и разрушаването на държавната система за купуване на селскостопански суровини и продаването на продукти, произведени от тях, довеждат до появата на много посредници и до ценово несъответствие. В резултат на това животновъдният бизнес трябва да намали обема на закупуваните храни, тъй като средствата от продажбата на техните собствени продукти не покриват разходите, направени от закупуването на фуражни храни. Всички тези фактори водят до рязко намаляване на производствените обеми в големите животновъдни комплекси и птицекомбинатите или напълно спират своята дейност. *Това е главната причина за спада на търсенето на фуражни храни.*

В същото време, високите експортни хранителни субсидии в чуждите страни и ниските митнически тарифи, създават благоприятни условия за увеличаване дела на вносните продукти в Украйна.

В процеса на завладяване на пазара, западните страни използват т. нар. конюнктурен ход, т.е. доставяйки евтини продукти, в началото те получават доминираща позиция на пазара, потискат вътрешния производител и намаляват цените на вносните продукти, което се оказва извън възможностите на конкуренцията да достигне тяхната реална стойност (S h u t'k o v, 2000).

Междувременно съществува известно противоречие: от една страна, насищането на вътрешния пазар с вносни храни прави продуктите по-приемливи за клиентите, а от друга, това служи като отправна точка към разоряването на вътрешния производител.

В резултат на тези причини, спада нивото на използване на производствения капацитет на бизнеса с фуражни храни.

В резултат на това е възможна обратна зависимост: умерените цени на фуражните храни и тяхната висока хранителна стойност може да доведе до нарастване на потребителското търсене на вътрешни продукти и да гарантира нарастването на животновъдния сектор. ***Ето защо производителите на фуражни храни трябва да обърнат специално внимание на ценообразуването и да вземат мерки за намаляване на производствените разходи.***

Сега съществуват известни благоприятни условия за вътрешните производители. Например, повишаването на обменния курс на щатския долар, естествено доведе до повишаване на цените на вносните продукти. Въпреки отрицателните последици от това, стана възможно да се възстанови вътрешното производство и то да стане конкурентоспособно.

Като се имат предвид прогнозите на световната пазарна конюнктура за близкото бъдеще, може да се направи заключение, че европейските цени на говеждото месо ще се покачат, поради производствените съкращения и повишаването на консумацията на продукта в страните износителки, което всъщност е положителен момент за самия производител.

Проучването на световния опит доказва факта, *че без необходимата държавна подкрепа за аграрно-индустриалния сектор, положителните изменения в конюнктурата на пазара на селскостопански продукти няма да са възможни, дори с включването на фуражните храни.* Сега съществува неблагоприятно положение в областта на селскостопанското финансиране. Ето защо, за да

се намери изход от тази ситуация, трябва да се увеличи най-вече дялът на бюджетните фондове за селскостопански нужди.

В същото време е изключително важно да се дадат облекчени кредити на отраслите, които в близка перспектива могат да се превърнат в печеливши. Това са главно свиневъдството и птицевъдството. Освен това е необходимо да се преразгледа данъчното законодателство, за да се създадат благоприятни условия за вътрешните производители, особено за тези, занимаващи се с производство на хранителни изделия.

Развитите страни обръщат голямо внимание на сигурността на хранително-вкусовата си промишленост, т.е. способността да задоволяват нуждите от хранителни продукти на населението от техните собствени ресурси, без външна намеса.

За да се възстанови селскостопанския пазар, в т. ч. пазара на фуражни храни и животновъдният сектор, е необходимо да се промени структурата на оборота по такъв начин, че фуражните храни, а не хранителните продукти да съставляват основната част на вноса. Това ще даде възможност да се увеличи производството на хранителни продукти и се намалят производствените разходи, което ще помогне на нашите птицекомбинати и животновъдни комплекси да се развиват напред.

Ето защо, проблемът изглежда по следния начин: или Украйна трябва да положи усилия за нарастване на вътрешния животновъден сектор, като повиши своята собствена хранителна база, или да се откаже от нарастването на този сектор, разчитайки на закупуване на вносни храни. Междувременно, опитът натрупан от Европа, може да послужи като пример. В ролята си на най-голям световен вносител на зърно и хранителни продукти през 50-те години на миналия век, Европа не само избегна хранителната зависимост, но успя да задоволи нуждите на населението със собствени хранителни продукти и се превърна във водещ износител на зърно и животински продукти. Познанието и прогнозирането на пазарната конюнктура помогна много на Европа да постигне всичко това.

Продуктите на хранително-вкусовата промишленост, селското стопанство, съхраняването на зърно и преработвателната промишленост имат важно място в пазарната инфраструктура.

Пазарът на зърно и продуктите от неговото

преработване е една поливалентна система, която притежава суровини в голямо количество и стокови ресурси, развити транспортни потоци и мощен производствен потенциал.

Като се има предвид факта, че резултатите от това системно функциониране имат първостепенно влияние върху цялостното икономическо положение в страната и нейната социална сфера, изследването на неговите характеристики, особено във време на създаване и активно развитие на пазарни отношения, е много навременно. То ще даде възможност за разработване на методологична основа за целенасочено наблюдение на параметрите на зърнения пазар и тяхното рационално регулиране, а така също и от страна на държавата.

Нестабилността в развитието на хлебния пазар е свързана преди всичко с факта, че няма общоприет модел на зърнения пазар и на пазара на отделните зърнени продукти (брашно, зърнени храни, фуражни храни), който да е приемлив за макро- и микросферите на мениджмънт. Без ясно изразена система на мениджмънт не може да се прецени положението на пазара, да се контролира ефективно или да се адаптираме към неговите условия.

Като се има предвид казаното по-горе, авторът представя параметричен макромодел на зърнения пазар, който се състои от три компонента: блок на зърно, преработване, блок от ресурси от зърнопреработвателни продукти (брашно, зърнени храни, хранителна формула и т. н.), които са свързани един с друг посредством входящи и изходящи параметри, отразяващи спецификата на зърнения пазар.

Системният анализ на функциониране на блоковете компоненти и в статичен, и в динамичен режим показва основните разлики в техните параметри. Като се има предвид този факт, е необходимо да се проведе моделиране на системата на зърнения пазар, поотделно посредством блокове. Също така е важно да се разбере, че общият макромодел на зърнения пазар се предлага като основа за по-подробно изследване на пазарите на специфичните видове зърнени продукти. В статията разглеждаме по-подробно блока от продуктови ресурси, извлечени от зърнопроизводството.

Според нас, трябва да се обърне специално внимание на формирането на такъв блок като пазар на фуражни храни той заема уникално място на пазара. От една страна фуражните храни са неделим компонент на зърнения пазар,

съставляващ 60-75% от зърнените суровини, от друга страна те служат като суровина за животновъдните комплекси и птицефермите.

Проучването показва, че конюнктурата на пазара на фуражните храни се влияе едновременно от редица фактори, които могат да се подразделят на две големи групи: *фактори на търсене и фактори на предлагане*. Всяка една от тях може да бъде характеризирана като директна и индиректна в зависимост от степента на тяхното влияние. Съобразно казаното по-горе, входящите параметри на блока на фуражните храни (БФХ), трябва да се прибавят и прецизират, като блокът се представя като факторен модел, включващ цялото количество на зърнопреработване; ресурсното производствено количество на преработения продукт до началото на годината, продуктите от преработване от вносни суровини, които постъпват през годината; планираното производствено количество за преработване за следващата година, износът на продуктите от зърно преработвани през годината; общото количество на продуктите от зърнопреработване, насочено към потребителите през годината. Естествено е, че всички входящи и изходящи параметри на модела имат директна връзка с пазара на хранителната формула.

Факторите на търсене, които пряко влияят на блока на фуражните храни по наше мнение са: *разход за тяхното производство, наличност и разход на взаимозаменяемите хранителни продукти; общо количество добитък и пилета, наличност на оборотните активи, които са на разположение на животновъдите*.

По този начин можем да сме сигурни, че факторите, които влияят на формирането на нуждата от фуражни храни и съответно на пазара на фуражни храни, са установените норми на консумиране на този продукт и нивото, на което нормите се съблюдават, т.е. действителната консумация на фуражните храни от животните. Това зависи главно от наличността на оборотните активи, които са на разположение на животновъдния бизнес и самите разходи за производство на фуражни храни.

Нуждата на населението от животински продукти или казано по-точно, реалната консумация на тези продукти служи като непряк индикатор, който оказва влияние на размера на количеството произведени хранителни продукти. Освен това, този индикатор се формира под влиянието на няколко фактора. Най-голямо

влияние върху него оказва реалното ниво на доходите на населението, което се дефинира като съотношение между средната работна заплата и установения минимален праг на бедност. Друг фактор са препоръчителните норми за консумиране на хранителни продукти, които гарантират нормата на здравословно хранене. Нивото на консумация на животновъдни продукти от населението се влияе и от неговите вкусове и предпочитания, с други думи от социопсихологичните фактори, както и от броя на населението.

Пазарът на фуражни храни едновременно се влияе и от факторите на предлагане, които относително могат да бъдат разделени на *преки и непреки*. Първата група фактори безсъмнено включва *цената на изследваните продукти, както и цялата поредица от не ценови фактори*, като например: наличност на оборотни активи, които са на разположение на производителите на хранителната формула, произведени на вътрешния пазар и вносни суровини и тяхната стойност, близките конкуренти на пазара, както и производствения капацитет на бизнеса, данъци и субсидии, които се прилагат спрямо тези производители.

Не може да се пренебрегне един външен фактор, който оказва индиректно влияние на производството на фуражни храни, а именно **вносния дял на продуктите на животновъдството**. За съжаление вноското свинско, говеждо и пилешко месо, които са постигнали стабилни позиции на пазара, поставят вътрешните производители в неизгодна позиция, която доведе до унищожаването на местните животновъдни комплекси и съответно на хранителната база.

Хранителната индустрия не може да не отразява състоянието на нещата във вътрешния животновъден сектор, който се развива някак едностранно в Украйна, а именно в по-голяма степен в полза на птицепроизводството.

Макар че досега няма официални данни за производството на различни видове хранителни продукти за 2009 г., операторите вярват, че както през предишните години, голям дял (58-70%) от хранителните фуражни продукти, произвеждани в Украйна са тези, които служат за отглеждане на пилета [3].

За да се възстанови животновъдния комплекс, е необходимо производство на евтини фуражни изделия, което е невъзможно без наличието на евтини суровини, местно производство или внос. Така че, като се купува фуражно зърно вместо

готови месни и млечни продукти, държавата може да спре притока на вносни продукти и в същото време ще подпомогне развитието на фуражната база, която е необходима за възстановяването и нормалното функциониране на птицекомбинатите и животновъдните комплекси.

В заключение, може да се каже, че един от важните фактори, който влияе на пазара на фуражни храни, е аграрната политика на държавата, а именно регулативните мерки, които тя прилага към даден тип продукция.

ЛИТЕРАТУРА

1. Aleksandrova, M.V., L.T. Pechenaya, A.A. Blumina (2000). Моделиране и анализ на пазара на фуражни храни. *Комбикорма*, № 3, с. 24-29.
2. Shitkov, A.G. (2000). Проблеми, свързани с подпомагането на АПК да излязат от кризата. - АПК: Икономика и управление, № 1, с. 17-23.
3. Пазар на фуражни храни, Украйна (Електронен източник) www.marketing-vc.com.ua

Main Factors for Market Modeling of Forage Foods in Ukraine Inner and Foreign Experience

A. BELENKIY

Donezk National University of Economics and Trade M. Baranovski - Ukraine

(Summary)

The forage foods have a unique place at the agricultural market of row materials and are featured by a double-minded nature of their position. On one side the main element in the forages is the grain and on the other they serve as a row material for the meat, milk products, eggs and other food production.

Unlike other bread product markets, the forage food mar-

ket is relatively flexible and elastic. The forage foods market's flexibility depends on the capacity and flexibility of the stock breeding sector, which has been differentiated according the product consumption groups and is being changed under the impact of various macro and microeconomic factors and conditions.

The author presents a parametric macro model of the grain market, consisting of three components: grain block, resources block of grain derivatives (floor, grain products, food formula, etc.), connected each other by input output parameters, reflecting the grain market's particularities.

The systematic analysis of the block component's functioning in static and dynamic mode indicates the main differences in their parameters. Considering this fact, is imminent to model the grain market system in separated blocks. It is important to be clear as well, that the general macro model of the grain market is suggested as a base for the achievement of a more detailed investigation of the specific grain product markets. In the article we pay a bigger attention to the block of grain derivatives resources. We consider a most the extraordinary importance of the forage market's block formation because the forage foods are an inseparable component of the grain market. They represent 60-75% of the row materials for the stock breeding and poultry farms as well.

The studying of the world's experience proves the fact that without the imminent state support of the agro-industrial sector would be not possible any positive changes of the agricultural product market, even including the forage foods. At the same time it is extraordinarily important to grant preference conditioned credit lines to branches which in a short prospective could become profitable. Such are mainly the swine-breeding and poultry. Besides it is relevant to review the taxation policy in order to establish favorable conditions for the functioning of the domestic producers, especially for these of food products.

Key words: forage foods, factors, market's modeling, Ukraine.

Статията е постъпила в редакцията на 14.05.2010 г.